

TÖÖTURG JA KESKPANK

Krooni & Majanduse käesoleva numbri üheks põhiteemaks on Eesti tööturg. Selle kujunemisest ja probleemidest on juttu tervelt kolmes järgnevas artiklis:

- Ülevaate Eesti tänase tööturu kujunemisest, selle tugevatest ja nõrkadest külgedest annab Tairi Rõõmu ja Natalja Viilmanni kirjutis “Eesti tööturg viimasel kümnendil”;
- Tairi Rõõmu analüüs “Tootmistegurite maksustamine ja tööpuudus Eestis” käsitleb tööturu ja maksustamise seoseid;
- Marit Rõõm võrdleb artiklis “Eesti tööturu korraldus ja teiste riikide praktika” meie tööturu institutsioone muude Kesk- ja Ida-Euroopa ning Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni riikide omadega.

■ Miks on tööturu probleemid keskpanga jaoks nii tähtsad? ■

Majanduskasvu seisukohast on tööjõud üks peamisi tootmistegureid. Lisaks sellele, et tööturul jaotuvad peamised tootmissisendid, mõjutab tööturg olulisel määral ka erinevate hindade, aga see tähendab, et ka inflatsiooninäitajate kujunemist. Majanduse üldist hinnakasvu mõjutab tööturg läbi ressursi ehk tööjõu hinna. Tööjõu hinna kujunemise aluseks on tootlus, palga ja hõive tase ning tööjõu maksustamine. Sellest tulenevalt määrab tööturu areng sageli ka majanduse kui terviku arengu.

Tööjõu hinna muutused ei põhjusta üldjuhul üldiste inflatsiooninäitajate muutumist, juhul kui tööjõu hind on vastavuses tootlusega. Pikema aja jooksul saabki tööjõu hind muutuda üksnes tootlusest lähtuvalt, kuid lühemal perioodil võib nende näitajate dünaamika olla ka erinev. Lahknevus tootluse ja tööjõu hinna vahel võib põhjustada kas inflatsiooninäitajate kiiremat või aeglasemat kasvu.

Tööjõu hinna reageerimisvõimet ja -kiirust tootluse muutustele (aga ka majanduskeskkonna muutustele, sh majandusšokkidele) võib lihtsustatult nimetada tööturu paindlikkuseks. Paindlikkuse all mõistetakse üldjuhul küll lisaks tööjõu hinna kohandumisele ka tööjõu pakkumise kohanemist tööjõu osaluse määra ja mobiilsuse kaudu, kuid realselt peetakse viimase mõju suhteliselt väikeseks. Seega, mida paindlikum on tööturg, st mida kiiremini tööjõu hind reageerib majanduskeskkonna muutustele, seda stabiilsemad on muudel võrdsetel tingimustel ka inflatsiooninäitajad.

Nüüdisajal on enamik keskpanku kas otseselt või kaudselt oma peamiseks eesmärgiks seadnud hinnastabiilsuse tagamise. Selle all mõeldakse üldjuhul inflatsioonimäära hoidmist keskpikas perspektiivis suhteliselt madalal tasemel. Näiteks Euroopa Keskpank on inflatsioonimäärana eesmärgiks seadnud kuni 2% ja Inglise Pank 2,5% aastas. Valitseb arusaam, et stabiilselt madal inflatsioonitempo ja selle ennustatavus muudab erinevate majandusagentide tegutsemise sellises majanduskeskkonnas lihtsamaks ning tagab ressurside efektiivsema paigutuse.

Kuna tööjõu hinna ja tootluse suhte muutused mõjutavad oluliselt inflatsiooninäitajaid, siis on ka tööturul ja selle paindlikkust mõjutavil tegureil kaalukas roll stabiilse inflatsioonimäära ja majanduskeskkonna tagamisel.

■ Miks on tööturu areng eriti oluline fikseeritud vahetuskursiga riikides? ■

Avatud majandusega riikides on nii üldist hinnataset kui ka tööjõu hinda teiste maade vastavate näitajate suhtes üldjuhul kõige lihtsam mõjutada valuuta nominaalse vahetuskursi kaudu. Kodumaise valuuta nõrgenemise korral on vähemalt ajutiselt võimalik alandada kodumaist hinnataset (sh tööjõu hinda) teiste riikide suhtes. Kodumaise valuuta tugevdamisel teiste riikide valuutade suhtes leiab aga aset hinnataseme tõus.

Riikides, kus omavaluuta kurss on seotud mõne teise valuutaga või on koguni kasutusele võetud ühisraha, puudub võimalus vahetuskursi kaudu suhtelisi hindu mõjutada. See tähendab ka, et üksnes sellist konkreetset riiki tabava majandusšoki korral saab hindade suhteline kohanemine uute oludega toimuda vaid reaalmajanduses (läbi sisendite ja toodete hinna). Eelöeldust lähtuvalt argumenteeris Robert Mundell nüüdseks väga tuntuks saanud optimaalse valuutapiirkonna teooriat arendades juba 1961. aastal, et ühisraha (samuti fikseeritud vahetuskursi) kasutuselevõtu üks eeltingimusi on ühe tähtsaima ressursi – tööjõu – hinna paindlikkus. Seega on erinevate turgude (sh tööturu) paindlikkus ressursside efektiivse jaotumise (ja vajaduse korral ka ümberpaiknemise) tagamisel eriti oluline just fikseeritud vahetuskursiga riikides.

Madal hõive ja suur töötus ning arenenud tööstusriikidega võrreldes madal palgatase on Eestis tänini üheks teravaimaks sotsiaalset tundlikkust riivavaks majanduspoliitiliseks probleemiks. Milline on kõige tõhusam viis hõivet suurendada, ilma et sellega kaasneks näiteks Eesti või teiste siirderiikide jaoks täiendavat inflatsioonisurvet, see ei ole isegi akadeemilisel tasandil veel selgeks vaieldud. Küsimusi tekitab nii see, kui suur oli varjatud töötuse ulatus tsentraliseeritud plaanimajanduse tingimustes, kui ka see, kuidas hinnata töötajate mobiilsust, tootmispotentsiaali jmt.